

JONATHAN SCHNEER

Balfour Deklarasyonu

Arap-İsrail Çatışmasının Kökenleri

Çeviren: Ali Cevat Akkoyunlu

Jonathan Schneer

New York'ta doğdu. Lisans eğitimini McGill Üniversitesi'nde, doktora çalışmasını Columbia Üniversitesi'nde tamamladı. Boston College ve Yale Üniversitesi'nde dersler veren yazar halen Georgia Institute of Technology'de modern İngiliz ve Avrupa tarihi alanlarında profesörlük yapmaktadır. İngiltere ve Amerika'da çok sayıda bilimsel kurul üyeliği üstlenen Schneer'in yayımlanmış beş kitabı bulunuyor. Yazarın öne çıkan diğer kitapları arasında *London 1900: The Imperial Metropolis* ve *The Thames: England's River* sayılabilir.

Ali Cevat Akkoyunlu

1949 yılında İstanbul'da doğdu. St. Joseph, Boğaziçi Üniversitesi ve Diplomatische Akademie'yi bitirdi. Elli yaşında kendini iş hayatından emekli edip, çeviriye başladı. Kendi yazdığı bir romanla birlikte aralarında *Hayatım*, Bill Clinton; *8. Gün*, Glenn Meade; *Leyleklerin Uçuşu*, Jean-Christophe Grange ve *Long John Silver*, Björn Larsson'un da olduğu altmışa yakın çevirisi yayımlandı. Evli ve bir çocuk babasıdır.

Kırmızı Kedi Yayınevi: 141

Tarih: 4

Özgün Adı: *Balfour Declaration, The Origins Of The Arab-Israeli Conflict*

Balfour Deklarasyonu, Arap-İsrail Çatışmasının Kökenleri

Jonathan Schneer

Çeviren: Ali Cevat Akkoyunlu

© Jonathan Schneer, 2010

© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2011

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir

Editör: İ. Utku Kavasoglu

Son Okuma: Serra Tüzün

Kapak Tasarımı ve Grafik: Yeşim Ercan Aydın

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Birinci Basım: Temmuz 2012

ISBN: 978-605-5340-47-6

Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi B Blok

Haramidere-Avcılar İSTANBUL T: 0212 412 17 77

Pasifik Ofset Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi

kirmizikedikedi@kirmizikedikitap.com / www.kirmizikedikitap.com

www.facebook.com/kirmizikedikitap

Ömer Avni M. Ernektar S. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL

T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Bu kitap annemle babamın anısına ithaf edilmiştir.

Cadmus öfkeye kapılıp ejderhayı öldürür ve Athena'nın tavsiyesiyle dişlerini toprağa eker. Dişler toprağa ekilince yerden silahlı adamlar biter...

APOLLODORUS

İÇİNDEKİLER

İsimler Sözlüğü	11
Haritaların Listesi	21
Giriş Olarak Bir Final	22

KISIM I

Siroko

Bölüm 1 Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Filistin	27
Bölüm 2 Osmanlılık, Arapçılık ve Şerif Hüseyin	39
Bölüm 3 Arap Ayaklanması'na Doğru İlk Adım	56
Bölüm 4 Sonraki Adımlar	73
Bölüm 5 Hüseyin-McMahon Yazışması	88
Bölüm 6 Sykes-Picot Anlaşması	98
Bölüm 7 Arap Ayaklanması Başlıyor	110

KISIM II

Londra ve Sion

Bölüm 8 Savaş Öncesi Britanya Yahudileri	129
Bölüm 9 Weizmann'ın İlk Adımları	145
Bölüm 10 Asimilasyoncular	159
Bölüm 11 Yol Ayrımı	172

KISIM III

Britanya Dışişleri Bakanlığı'nı Etkileme Mücadelesi

Bölüm 12 Britanya-Siyonist Bağlantısını Biçimlendirmek	185
Bölüm 13 İngiliz-Arap İlişkisini Tanımlamak	198
Bölüm 14 İngiliz-Siyonist İlişkisini Yönetmek	212
Bölüm 15 Sokolow Fransa ve İtalya'da	227
Bölüm 16 Sykes-Picot Anlaşması Meydana Çıkıyor	238

KISIM IV

Girilmeyen Yol

Bölüm 17 Britanya Müslümanları, İngiliz-Osmanlı Cemiyeti ve Marmaduke Pickthall'un Kırılan Düşleri	257
Bölüm 18 J. R. Pilling'in Tuhaf Girişimi	271
Bölüm 19 Henry Morgenthau ve Chaim Weizmann Kapışması	280
Bölüm 20 "Greenmantle Olacak Adam"	292
Bölüm 21 Zaharoff Açılışı	305

KISIM V

Yükseliş ve Düşüş

Bölüm 22 Chaim Weizmann Üstün Geliyor	319
Bölüm 23 Lawrence ve Araplar Hedefe Yaklaşırken	334
Bölüm 24 Deklarasyon, Nihayet...	348
Bölüm 25 Deklarasyon Tehlikede	362

SONUÇ

Bölüm 26 Boşta Kalmış Uçları Birleştirmek	379
Teşekkürler	391
Notlar	393
Kaynakça	425
Dizin	432

İSİMLER SÖZLÜĞÜ

(Bu kısa notların tek amacı, kitabı okuyanlara konuyla ilgili en temel bilgileri vermektir.)

AARONSOHN, AARON 1876-1919

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Filistin'in en önemli tarım uzmanı olarak ünlenmekle birlikte, gerçekte savaş sırasında bölgenin coğrafi yapısı hakkındaki bilgisini İngilizlerin hizmetine sunması ve Siyonist faaliyetleriyle tanındı. Bir uçak kazasında öldü.

ABDULLAH BİN HÜSEYİN 1882-1951

Şerif Hüseyin'in ikinci oğlu ve savaş öncesinde Osmanlı Meclis-i Mebusan üyesi; Arap Ayaklanması'nı körükledi, ardından da önderliğini üstlendi. Savaştan sonra Maver-i Ürdün Emiri oldu, Britanya mandasının sona erdiği 1946 yılında önce Maver-i Ürdün'ün, 1949'da da Ürdün Haşimi Krallığı'nın başına geçti. Suikast sonucunda öldü.

AHMED CEMAL PAŞA 1872-1922

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (İTC) ilk destekçilerinden bir Osmanlı subayı; 1913'ten savaşın sonuna kadar Enver ve Talat'la birlikte imparatorluğu fiilen yönetti. 1915'te ve sonra 1916'da Osmanlı Dördüncü Ordusu'nun Süveyş'teki Britanya birliklerine karşı giriştiği başarısız saldırılara komuta etti. Savaş süresince Suriye'de bir dikta yönetimi uygulayarak yaygın nefretin hedefi oldu. Savaştan sonra İsviçre ve Almanya'ya, en sonunda da Orta Asya'ya kaçtı. Bir Ermeni komitacı tarafından öldürüldü.

ALİ BİN HÜSEYİN 1879-1935

Şerif Hüseyin'in en büyük oğlu; Arap Ayaklanması'nda öncü rol oynamakla birlikte 1924'te Vehhabi ayaklanmasına tanık olan Hicaz'da kral olarak babasının yerini aldı. Bir yıl sonra tahttan feragat edecek ve hayatının geri kalanını kardeşi Faysal'ın kralı olduğu Irak'm başkenti Bağdat'ta geçirecektir.

ALLENBY, SIR EDMUND 1861-1936

Batı Cephesi'ndeki hizmetleri nedeniyle generalliğe terfi ettikten sonra, Haziran 1917'de Britanya önderliğindeki Mısır Seferi Kuvvetlerinin komutasını üstlendi. Emrindeki birlikler ekimde Gazze'yi, aralıkta Kudüs'ü ve 1918 Ekim'inde de Şam'ı ele geçirdi. 1919'dan 1925'e kadar Mısır Yüksek Komiserliği görevinde bulundu.

**ASQUITH, HERBERT HENRY
(BİRİNCİ OXFORD VE ASQUITH KONTU) 1852-1928**

Başbakanlık görevini üstlendiği 1908 ve 1916 arası dönemde Britanya'yı savaşa sokmuş Liberal politikacı; Mayıs 1915'te Muhafazakârlarla koalisyon hükümeti kurdu ve Mayıs 1916'da yerini Lloyd George'a bıraktı.

AUDA EBU TAYİ 1885-1924

Bedevi Arapların Hoveyat aşiretinin bir bölümünün önderiyken, Arap Ayaklanması'nı tüm ağırlığıyla destekledi ve Lawrence'la birlikte Akabe'nin zaptını tasarladı. Lawrence ona "Kuzey Arabistan'ın en büyük savaşçısı" adını takmıştı.

**BALFOUR, ARTHUR JAMES
(BİRİNCİ KONT BALFOUR) 1848-1930**

1902-1905 döneminin Muhafazakâr başbakanı; savaşın başlangıcından koalisyon hükümetinin kuruluşuna kadar Asquith'in savaş konseyinde görev aldı, yeni hükümetle birlikte Asquith tarafından Amiralliğin Birinci Lordu görevine atandı. Lloyd George ikinci hükümetini kurarken, Balfour'u kabinesine dışişleri bakanı olarak aldı. Balfour savaştan sonra da Lloyd George hükümetinde Kraliyet Danışma Konseyi başkanlığı görevini üstlenecektir.

CAILLARD, SIR VINCENT 1856-1930

Osmanlılar ve Osmanlı Ortadoğu'sunda geniş iş ilişkilerine ve deneyime sahip bir işadamı; 1906'dan savaş sonrasına kadar silah üreticisi Vickers şirketinin mali işler müdürlüğü görevini üstlendi. Osmanlılarla bağımsız bir barış antlaşması gerçekleştirmeye çalışırken, David Lloyd George ile Basil Zaharoff arasında aracılık yaptı.

CECIL, ROBERT (BİRİNCİ CHELWOOD VİKONTU CECİL) 1864-1958

Başbakan Lord Salisbury'nin oğlu; Arthur Balfour'un kuzeni ve serbest ticaret yanlısı olmasına karşın Muhafazakârların temsilcisi olarak 1915'te Dışişleri Bakan Yardımcısı olarak katıldığı Asquith koalisyonunda yer aldı; bu görevi dört yıl sürdürdü. Savaştan sonra kendini Milletler Cemiyeti ve uluslararası barış çalışmalarına adadı.

CHEETHAM, SIR MILNE 1869-1938

Meslektan diplomat; birçok görevde bulunduktan sonra, başkâtip olarak Britanya Yüksek Komiserliği'ne atandı. Kitchener'ın Haziran 1914'teki gidişi ve McMahon'un Ocak 1915'teki gelişi arasındaki dönemde Yüksek Komiser Vekili görevini yürüttüğü sırada Büyük Şerif Hüseyin'e yazılacak ilk mektuplardan birinin hazırlanmasına yardım etti.

JONATHAN SCHNEER

Balfour Deklarasyonu

Arap-İsrail Çatışmasının Kökenleri

2 Kasım 1917 tarihinde İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un Baron Walter Rothschild'e gönderdiği ünlü mektupta şu ifadelere yer veriliyordu: "Majestelerinin Hükümeti Yahudi halkı için Filistin'de ulusal bir vatan oluşturulmasını olumlu görmekte olup, bu amacın gerçekleşmesi için elindeki tüm imkânları kullanacaktır..." Tarihe Balfour Deklarasyonu olarak geçen bu metin, hazırlayanlarının bile öngöremediği bir dizi olayı tetikledi, yeni bir Ortadoğu'ya ve bitmek bilmeyen sorunlara giden yolu açtı.

Birinci Dünya Savaşı'nın en karanlık günlerinde hazırlanan Balfour Deklarasyonu'nun gerisinde İngiliz emperyalizminin bölgedeki çıkarları, Avrupa başkentleri arasında mekik dokuyan diplomatlar, ajanlar, askerler, Araplar ile Siyonistler arasındaki çekişmeler ve pazarlıklar yatmaktadır. Ünlü tarihçi Jonathan Schneer, tartışma yaratan eseri *Balfour Deklarasyonu*'nda, bu karanlık günlerin bilinmeyen öyküsünü anlatıyor.

Kapak Resmi: Feldmareşal Allenby'nin Kudüs'e Girişi, 11 Aralık 1917. Library of Congress, G. Eric and Edith Matson Photograph Collection

ISBN 978-605-5340-47-6

